

«ДУХ, ЩО ТІЛО РВЕ ДО БОЮ...»

Родина

Нещодавно скульптор Петро Кулик (як завжди скромно) відзначив свій 85-й рік народження (фактично народжений 7 липня 1933 року в селі Німстів, Любачівського повіту, Надсяння; за паспортом – 1 січня, оскільки заїжджа працівниця ЗАГСу не зрозуміла назви місяця «липень»).

Походить з багатодітної селянської родини. В сім'ї було дев'ятеро дітей – шестеро хлопців і трое дівчат. Успадкував родинну працелюбність – ні хвилини без роботи, до найменших дрібниць продумані проекти, їх практичне втілення. Про свої перші спроби згадує з гумором: «Творчий шлях розпочав на сільській дорозі, позаяк влітку там було багато пороху, який у дитячі роки вважав ідеальним матеріалом для реалізації своїх фантазій. Чому мене потягнуло до такого дивного заняття? Парадокс, але серед обставин, що спонукали мене, могу назвати травму, яку отримав у кількालітньому віці. Рана залишила на чолі ледь помітний слід і водночас тяжке ускладнення. Років з десять я не міг вільно говорити. Кожне слово коштувало зусиль. Довелося вдаватися до іншого способу комунікації. Поллював усамітнюватися і малювати все те, про що хотів, але не міг сказати. На клатках паперу, уламках дикти, а часом просто на дорозі».

Народженому в українському середовищі Надсяння напередодні Другої світової війни, юнакові довелося вповні напитися з гіркої чаші повоєнного лихоліття. Спершу пізнати вогонь боротьби за рідну землю, оселю, відповідальність за рід та родину, а згодом разом із земляками – відчуття «принади» долі переселенця внаслідок так званої операції «Вісла».

1945 року був виселений з Батьками Анною та Іваном, сестрами Марією та Наталією, Братом Йосипом (будівничим церкви в Зарваниці, що на Тернопільщині) у підсоветську Україну, на Тернопільщину, в село Скородинці біля Чорткова. Двоє Братів – Михайло та Микола перебували в лавах УПА і зі зброєю в руках боролися рідні оселі, а Брати Василь та Іван були вивезені на примусові роботи до Німеччини.

Після 1951 року Микола Кулик опинився спершу в Баварії, а згодом у Канаді. Брат Михайло приєднався до них в 1960 році, відбувши 1953 року тюремне ув'язнення в Польщі й подальше виселення в надбалтійські терени, де внаслідок операції «Вісла» опинилася й сім'я сестри Катерини. З Німеччини Василь виїхав до Канади, а Брат Іван приєднався до родини на Тернопільщині.

У Канаді вояки УПА були матеріально та морально підтримані земляком, заслуженим ветераном британської армії кавалером ордена королеви Вікторії Пилипом Коновалом. Згодом Микола Кулик разом з колегами (серед них енер-

гійний Володимир Макар) розпочали роботу над виданням Літопису УПА, що документально утворює правду про збройні визвольні змагання за державну незалежність України в 50–60-х роках ХХ сторіччя. Було поставлено завдання – опублікувати з дотриманням джерельної точності документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати і видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду загалом. У цих фундаментальних збірниках (на сьогодні існує інтернет-версія – <http://www.litopysupa.com>, перший том з'явився 1976 року) опубліковано не лише документи з архівів УПА, нацистських штабів та спецслужб, архівів НКВД-МГБ-КГБ, свідчень громадян інших країн, визволених повстанцями з гітлерівських таборів (зокрема, бельгійських офіцерів), але й спогади учасників цих подій.

Життєвські університети

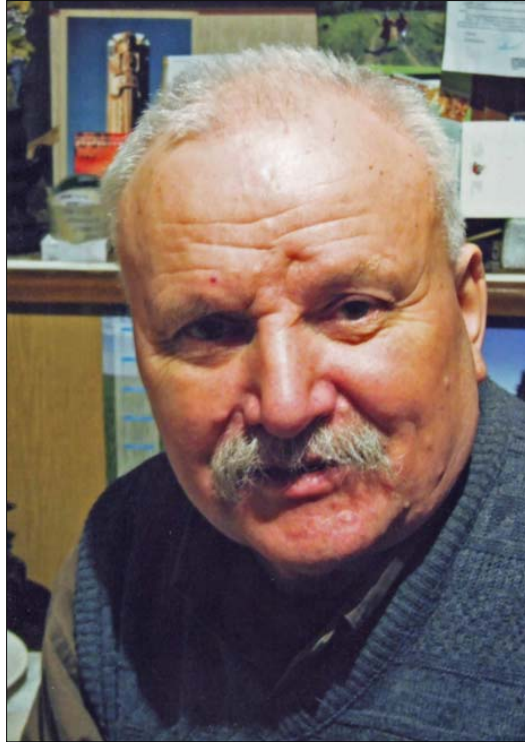
Петра Кулика після закінчення Чернівецького художнього училища (1949–1952 рр.) відповідно до тогочасної політики «вимішування народів» було спрямовано працювати на Кучинський завод (Підмосков'я). Його скульптурні роботи прикрашають московський готель «Україна» та університет ім. М. Ломоносова (Росія).

У грудні 1954 року молодий митець починає настирливо домогатися закордонного паспорта для поїздки на зустріч з Братом Михайлом, погрожуючи в разі відмови публічним протестом. Право на таку поїздку отримує, проте одразу після повернення з Польщі його було прикликано на армійську службу в штрафному батальйоні (Гаврілов Посад, Івановська область, Росія).

Почалося нелегке, по-суті, тюремне життя, хоча співслуживці-кримінальники, подивовані його безпідставною появою в своєму середовищі, ставилися до нього прихильно та використовували його зарисовки до своїх потреб.

Після семимісячного терміну служби при черговій перевірці батальйону комісія на чолі з полковником Варнаковим Михайлом Андрійовичем встановила безпідставність перебування серед штрафників несудимого Петра Кулика. Це й вирішило його подальшу армійську долю – переведення на службу в не менш «привілейований» будівельний батальйон (станція Любня, м. Красная Поляна, Підмосков'я). Там, зауваживши у підлеглого художній хист, командування частини залучає талановитого новобранця до виконання різноманітних оформлювальних робіт, чим знівелювало підступний задум ініціаторів покарання молодого правдолюбця.

Після повернення з армії (за сприяння колись репресованого режисера Панаса Карабієвича) упродовж 1957–1959 рр. продовжує творчу працю у Чортківському районному будинку культури (розписи будинку, декорації до вистав, скульптури Тараса Шевченка, Івана Франка), чим «заробляє» доноси від недоброзичливців, а тому за пора-

дою досвідченішого Панаса Карабіневича планує залишити Чортків. Щоб позбутися «пильного ока» в містечку, Петро пустив поголос про потребу влаштуватися на роботу в Тернополі, натомість вирушив до Львова. Зупинився в земляків-переселенців у Рясній і влітку 1959 року почав працювати на Львівській скульптурній фабриці. Наступного року Доля знайомить його із Софією Караффою-Корбут, яка після закінчення інституту саме тут працювала. Мисткиня якраз готувала до Києва свою творчу роботу «Піонерське літо» (9 керамічних розписаних медальйонів-пластів). Кількаразові спроби приготування глиняної основи під розпис спеціалістам фабрики ніяк не вдавалися – моделі після відпалу тріскали. Ніхто з працівників не міг собі з цим зарадити. Молодий та амбітний Петро, з добрим відчуттям матеріалу, вирішив цю проблему: попередньо зволожив форму, знайшов спосіб, як забезпечити звільнення моделі від бульбашок повітря при висушуванні (випустив повітря з маси, проколюючи її щіткою з набитими цвяхами) – і випалювання пройшло вдало. Пані Софія гідно оцінила його винахідливість й поцікавилася його баченням свого майбутнього, майбутніх перспектив. Саме завдяки наполяганням Софії Караффи-Корбут Петро продовжує навчання в Руднівській вечірній середній школі, готується під її керівництвом до вступних іспитів з композиції (Карло Звіринський приймає цей іспит) й поступає в 1960 році до Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, завдячуючи свої творчі здобутки Вчителям – Софії

Проект пам'ятного знаку «Свята Покрова – опікунка Української Повстанської армії» (скульптор – Петро Кулик, архітектори – Володимир Блюсюк, Юрій Верхола, Костянтин Малирчук, Олег Хамар)

Караффі-Корбут, Карлові Звіринському та Данилові Добушинському, увагу та доброзичливе ставлення яких відчував постійно. До речі, ідею дипломної роботи «Мати Україна» (Жовтанці, Львівська область; Скородинці, Тернопільська область та Парк культури ім. Богдана Хмельницького, Львів, 1966 рік – камінь, бетон, кольорове скло) теж схвалила Софія Караффа-Корбут (на сьогодні збереглася лише львівська робота). Молодий митець удався до нетрадиційного прийому. Аби посилити світловий ефект, вільний простір між елементами скульптури було заповнено пластинами кольорового гутного скла. Скульптор вважає Мисткиню не лише своїм Вчителем, але й опікуном, яка визначила його подальшу творчу долю, про що завжди пам'ятатиме з глибокою вдячністю.

Творчий доробок митця

Скульптура для Петра Кулика не лише мистецьке покликання та улюблений фах, але й своєрідний спосіб мислення і пізнання світу. Вже 1967 року Кулик береться за відтворення у камені героїв так званої «червоної дванадцятки» – молодих хлопців з Прикарпаття, над якими польська влада у 20-х роках влаштувала показовий суд. Вдалося встановити пам'ятник лише одному з них – січовому стрільцеві Степанові Мельничуку (Івано-Франківськ – 1968 рік). Безкомпромісність скульптора породжувала негативне ставлення до нього номенклатури та привілейованих заздривників, зпонукала до замкнутого, майже аскетичного способу життя. Тому після спорудження пам'ятника воїнові в селі Жовтанці Жовківського району на Львівщині (який не вкладався у советські стереотипи, нагадуючи поставу січового стрільця) за розпорядженням партійного функціонера Валентина Борисенка перестав отримувати державні замовлення на виконання робіт, довелося шукати підробітки самостійно. Так з'явилися ряд мистецьки виконаних пам'ятників на могилах лікаря Макарухи, батьків магемагика Остапа Парасюка, письменника Володимира Гжицького, художника Валерія Гнатенка, інженера Володимира Вітрука та ін. Доля звела його з В'ячеславом Чорноволом – саме Петрові було довірено впорядкування могил батьків політика на Черкащині, скульптор створив і проекти пам'ятників Володимирові Івасюкові та гетьманові Сагайдачному для Самбірщини. Дотриманню історичної правди сприяло плідне спілкування з істориком Ярославом Ісаєвичем.

Митець не вперше звертається до історичної пам'яті українського народу. Так, в 1972 році на в'їзді до Львова з вул. Зеленої (зі сторони Сихова) постав на сторожі кам'яний лев. На сьогодні Петро Кулик відомий як автор пам'ятників козацькому отаманові Івану Підкові (задум увічнення його пам'яті народився ще 1970 року) у Львові (1982 рік) – місті його підступної страти в 1578 році за згодою Стефана Баторого, а також у Черкасах (1987 рік) за ініціативи родини Галини та Петра Сизоненків, у Каневі (2007 рік) в урочищі Монастирок під Чернечою горою – на місці поховання отамана; пам'ятника князеві Василькові Тереховлянському (Тереховля, Тернопільщина – 1997 рік), Івану Франку (Торонто, Канада – 1992 рік), княгині Ользі та князеві Володимирові (Чикаго, США – 1989 рік), Романові Купчинському (с. Розгадів Зборівського району на Тернопільщині – 1996 рік), Петрові Коновалу (с. Кутківці на Хмельниччині – 2000 рік), Степанові Бандері у с. Вербів на Бережанщині (2003 рік), Андрієві Мельнику в с. Воля-Якубова під Дрогобичем (2006 рік); проектів і пам'ятників видатним діячам визвольного руху (зокрема, протягом перебування у Канаді в 1988–1992 роках), до сторіччя від дня народження Романа Шухевича створив скульптурний портрет Головнокомандуючого Української Повстанської Армії Тараса Чупринки тощо.

До речі, перші два пам'ятники Іванові Підкові з'явилися завдяки сприянню добродія Юрія Скрипченка, якому ще 1966 року стрункий енергійний юнак одразу сподобався своєю лагідною посмішкою, щирістю у спілкуванні, вмінням прикрасити гумором повсякденні житейські пригоди.

Для скульптора характерне поєднання творчої уяви з інженерним хистом – точним розрахунком, лаконізмом та обдуманістю конструкції, послідовності її практичного виконання в матеріалі, здатність відчувати характер зображуваного (як тут не згадати, хоча би дружній шарж на Ірину Калинець)

Мистецтвознавець Христина Саноцька зазначала: «Петро Кулик прийшов у нашу культуру на зламі 60-70 років. Художник не належав до митців, обласканих долею та офіційним визнанням. Навпаки – майже відразу потрапив у лави опозиціонерів. Незважаючи на утиски, а іноді й вороже ставлення, митець не зрадив ідеалів національного мистецтва, якому прагнув служити своїм талантом. Природжений монументаліст, Петро Кулик прекрасно володіє великими формами, добре відчуває фактуру матеріалу, любить працювати з природним каменем. А ще чудово знається на скульптурних технологіях». Роботи скульптора тягуть до витворів трипільської культури та перегуються з творчістю Олександра Архипенка.

Попри скептицизм старших колег молодий випускник вишу спромігся організувати виділення місця під будівництво декількох творчих майстерень на вул. Карпатській у Львові, збудувати свою робітню, начинити її унікальним обладнанням: електрифікованою кран-балкою, вагонеткою для переміщення каменю, міні-ливарнею. Для митця характерне вміння контактувати з людьми, готовність поділитися з ними всім необхідним, а поряд з цим цілковита непристосованість до жорстокого цинічно прагматичного оточення, схильного до життя за розрахунком.

Ніколи не ганявся за надвисокими заробітками, задовольнявся мінімально необхідним для життя, тому й не має накопичень на банківських рахунках, а з подорожчанням комунальних послуг ледве зводить кінці з кінцями. Фактично всі свої заробітки спрямовував на щоденні потреби, оснащення майстерні технічними засобами та фінансову підтримку потребуючих колег.

Щирість, оптимізм, впевненість та доброзичливість завжди притягувала до нього представників чи то мистецького світу, чи поза мистецького середовища: робітників каменоломень та керамічно-скульптурної фабрики, сусідів. Досягав повного порозуміння з каменярами Коростишева та Теревовлі, викликав їхнє подивування, демонструючи професійне розуміння специфіки їхньої праці, здатен полегшити її, наприклад, виготовленням шаблонів майбутньої роботи з каменю натуральних розмірів (князеві Василькові Теревовлянському). Підтримує багаторічні творчі контакти зі спеціалістами скульптурної фабрики – ливарником Хом'яком Андрієм Кирейковичем та Червеном Петром Власовичем, поетом Миколою Петренком, архітекторами Володимиром Блюсюком, Костем Малайчуком та Ігором Ренькасом.

Попри поважний вік, Петро Кулик сповнений творчих задумів: завершив проекти пам'ятників покровительки українських військовиків Покрови – Матері Божої для Львова та Івану Франкові для Канева (постать молодого енергійного Державника – символа молоді перспективної України).

Тож, з роси та води на здорові, творчо наповнені многая літа, Майстре!

Орест ІВАХІВ

